

Een (geschiedenis)wandeling door Westzaan

door WILLEM TIP/deel 13

Westzanersluis

Met de aantrekkelijke, in historiserende stijl gebouwde nieuwe woning Watermolenstraat 23 komt het beschermde dorpsgezicht in de Watermolenstraat ten einde. Aan het eind van de Watermolenstraat ligt de Westzanersluis, Nauernasche Vaardijk 32

Hoek kerkbuurt-Watermolenstraat.

(sluis, ijzeren draaibrug en de 19e-eeuwse sluiswachterswoning zijn provinciaal monument). De Westzanersluis verbindt de Weelsloot met de Nauernasche Vaart. Iets verder gelegen aan de Nauernasche Vaardijk ligt de nu sterk vervallen boerderij Nauernasche Vaardijk 29 (voorlopig als gemeentelijk monument aangewezen sinds 21-2-2012).

Ceres

Aan de oostkant van de Kerkbuurt valt naast het houten woonhuis op de hoek van Kerkbuurt en Zeilenmakersstraat het oog op het 18e-eeuwse tuinbeeld van de oogstgodin Ceres (rijksmonument sinds 14-5-1968). Oorspronkelijk hield dit tuinbeeld in de rechterhand een sikkel vast als attribuut voor het binnenhalen van de oogst.

Het bedrijventerrein aan de Zeilenmakersstraat herbergde in de 20e eeuw enkele grafische bedrijven (Cartonnagefabriek Cor de Jong en Drukkerij Van Dijk & Allan), die intussen hun werkzaamheden hebben beëindigd. Eind 2014 zijn de gebouwen van deze bedrijven gesloopt. In 2015 zullen ze plaatsmaken voor nieuwbouw, aangepast aan de stijl van het beschermde dorpsgezicht.

Een padreglement voor het Zeilenmakerspad

Voor de paden die vanaf de dorpsweg het land insteken heeft men in de zeventiende en achttiende eeuw 'padreglementen' opgesteld. In een padreglement werd onder andere de bijdrage geregeld voor de onderhoudskosten van het pad en de toegangsbrug over de wegsloot. Langs de Lagedijk langs de Zaan kent men

veel paden en padreglementen. In Westzaan is het padreglement voor het Zeilenmakerspad het enige voorbeeld.

In 1674 is er voor het eerst sprake van een 'gemeene gangh' op de plaats van de Zeilenmakersstraat. Deze 'gangh' heet in deze jaren Oosterbuurt (1729).

Op verzoek van vijf inwoners wordt voor de Oosterbuurt in 1734 een reglement opgesteld. In dat jaar begint een van de aanvragers, Jan Bruygom, met de bouw van een groot nieuw houten woonhuis, het voormalige pand Zeilenmakersstraat 6. Een andere aanvrager is Jacob Kruijt, die bij het eind van de gangh sinds 1725 een zeilenmakerij en taanderij heeft. Zijn nering leent uiteindelijk de naam aan het pad. De naam Zeilenmakerspad verschijnt in 1805. Tot 1867 wordt nog de oude naam Oosterbuurt gebruikt. Het omdopen van het Zeilenmakerspad in het deftiger Zeilenmakersstraat heeft ten slotte plaats in de jaren 1930.

Overtuin

Aan de noordkant van de Zeilenmakersstraat ligt een ruim aangelegde tuin. Deze tuin behoort bij het daarachter het grote houten woonhuis Kerkbuurt 6 (rijksmonument sinds 6-1-1976). Oorspronkelijk diende de tuin echter als 'overtuin' voor het pand Kerkbuurt 7. Overtuinen die aan de andere kant van de weg liggen komen in de Zaanstreek op meer plaatsen voor. Kerkbuurt 6 wordt voor het eerst genoemd in 1756. In 1841 laat de eigenaar Pieter Avis in de tuin een orangerie aanleggen, die later weer is gesloopt. De familie De Jong, vanaf de jaren 1870 eigenaar, vergroot het pand (vermoedelijk in 1891) aanmerkelijk. Het is sindsdien ruim tweemaal zo groot als in 1832. De ingang van Kerkbuurt 6 is omlijst met Ionische pilasters. Aan de voorkant heeft het pand ook twee dakkapellen met ronde vensters onder gebogen kroonlijsten.

Moerbeiboom

Zeer in het oog valt de aantrekkelijke gevelwand aan de westzijde van de Kerkbuurt. Deze rij wordt

geopend door Kerkbuurt 7, een achttiende-eeuwse houten woning met een stenen voorgevel. Het pand wordt voor het eerst genoemd in 1749. Tot de vroege jaren 1970 beschikte het over negentiende-eeuws geschilderd behang in de zuidelijke voorkamer. Tussen Kerkbuurt 7 en 9 ligt een pleintje met een moerbeiboom. Deze monumentale boom is zeldzaam voor de Zaanstreek. Jaarlijks geeft hij een overvloed aan lichtrode vruchten.

Intocht in Jerusalem

Het iets naar achteren liggende stenen pand Kerkbuurt 9 had tot de vroege jaren 1970, evenals het pand Kerkbuurt 7, een belangwekkend interieur. Een monumentale smuiger (tegelschouw) zorgde voor de verwarming. Op de boezem van de smuiger was een tegeltableau aangebracht met een voorstelling van de Intocht in Jerusalem. Na de verkoop van de tegels door de toenmalige eigenaar kwam

Kerkbuurt 7, houten huis met stenen voorgevel.

het tegeltableau in bezit van een verzamelaar in het zuiden van het land. Met steun van het Visser-Schoenfonds kon men echter het tableau terugkopen. De voorstelling siert nu een van de wanden in de Westzaanse Grote Kerk.

Het adres Kerkbuurt 9 omvat ook het hiernaast gelegen houten pand. Beide panden zijn in de achttiende eeuw gebouwd als woonhuis. Ze worden voor het eerst genoemd bij een verkoop in 1773. In 1866 verkrijgt de drukker Gerbrand de Jong het complex. Men richt de panden in als kantoor en drukkerij (als zodanig beschreven in een akte uit 1871). Ook in 2014 is Kerkbuurt 9 nog in gebruik voor bedrijfsdoeleinden. ■

Drukkerij Van Dijk & Allan in de Zeilenmakersstraat.

Foto's: Westzaanse Digitale Beeldbank